אתר חדש של מרסיה זעירה בתל-אביב-יפו

אורי פרגמן-ספיר ofragman@013.net הגן הבוטני האוניברסיטאי – ירושלים

מרסיה זעירה, צמח אדום בסכנת הכחדה הגדל בחולות בפלשת ובשרון – נמצאה באתר חדש במזרח יפו. זהו האתר היחידי המוכר כיום בתל-אביב – יפו. בעבר היו כמה אתרים בתחומי תל-אביב אשר מהם הצמח נכחד, אך בחולות חולון מצויים עוד כמה אתרים קרובים שבהם הצמח עדיין שורד.

סיפור המציאה

ב- 4/2/2015 התקיים סיור הכנה של קורס גינון של הגן הבוטני האוניברסיטאי בירושלים בגינות עירוניות בתל-אביב. במזרח יפו נסקרה חורשה דלילה של עצי נוי (סיגלון, אלביציה ועוד) בצומת הרחובות מדרש תנחומא ורבנו ירוחם הסמוכה לדרך בן צבי. על הקרקע החולית בין העצים התגלו עשרות פרטים של **מרסיה זעירה**, צמח "אדום" בסכנת הכחדה בארץ (שמידע, פולק ופרגמן-ספיר, 2011). הצמחים תועדו בגיליון עשביה וזרעים מהם נאספו לגידול וגיבוי בגן הבוטני האוניברסיטאי בירושלים.

מימין ובמרכז – מקום האתר שבו נמצאה מרסיה זעירה. תמונה במרכז: אורי פרגמן-ספיר ©
משמאל – צמח של מרסיה זעירה כפי שנמצא במקום הגילוי. צילם: אורי פרגמן-ספיר ©
לצפייה מיטבית – לחצו על התמונות

על הצמח

מרסיה זעירה *Maresia nana* (מצליבים) היא צמח חד-שנתי קטן, מאפיר עם פרחים זעירים ורודים. הוא מתפצל בבסיס וגבעוליו שרועים או מתרוממים, אורכם 10-20 ס"מ. העלים מוארכים וכמעט יושבים, אורכם 1-3 ס"מ. הפריחה חלה בחודשי החורף ותחילת האביב. הפרחים קטנים מאד, ורדרדים, מרוכזים בקצה הגבעול, מתחתם מתפתחים פירות מפרחים שסיימו לפרוח לא מזמן. ההאבקה עצמית, שהיא אופיינית מאד לפרחים קטנים

המציגים ראווה מועטה. לכן, כמעט כולם חונטים פירות וזאת תוך זמן קצר לאחר הפריחה. הפירות הם תרמילים צרים וארוכים (2-2.5 ס"מ) הנפתחים במהרה ומפיצים זרעים זעירים. נזכיר כי בספרות המקומית מצויינים עוד שני מיני מרסיה בארץ, אולם פרחיהם גדולים יותר : **מרסיה יפהפיה** הגדלה בחולות מישור החוף ו**מרסיה ננסית** בחולות המדבר. לאחרונה הועברו שני מינים אלו לסוג **מלקולמיה** (Marhold, 2011), כך ש**מרסיה זעירה** נותרה מין יחיד בסוגו בארץ.

מרסיה זעירה באוסף הגיבוי בגן הבוטני האוניברסיטאי – ירושלים. צילם: אורי פרגמן-ספיר ©
לצפייה מיטבית – לחצו על התמונות

מרסיה זעירה גדלה בישראל אך ורק במישור החוף – בשרון ובפלשת. לפי נתוני הספר האדום ישנם 14 אתרים מתועדים (שמידע, פולק ופרגמן-ספיר, 2011). באזור תל-אביב הצמח נאסף על ידי נח נפתולסקי (שד' רוטשילד, 14/2/1931 ותל נורדוי 10/3/1925) ושאר הבוטנאים של תקופה זו, ללא ציון מיקום מדויק בתל אביב (איג 6/3/1924, מ. זהרי ונ. פיינברון 26/3/1928). האתרים הללו נבנו זה מכבר ואינם קיימים יותר. אם כן, האתר החדש במזרח יפו הוא האתר היחיד המוכר ממרחב זה והאוכלוסיות הקרובות ביותר אליו נמצאות בחולון, שם הצמח שרד בכמה אתרים. אתרים נוספים של הצמח מוכרים גם מאזור ראשון לציון, חולות פלמחים, אשדוד, פתח תקווה וקריית אונו כמו גם בכמה אתרים בשרון.

מימין – האתרים שבהם תועדה מרסיה זעירה בגלילות השרון ופלשת. מעובד לפי מפות התפוצה של הספר האדום של ישראל (שמידע וחוב', 2011). נקודה שחורה – אתר קיים; נקודה אדומה – אתר שממנו הצמח נכחד; כוכבית כחולה – האתר שבו הצמח נמצא במזרח יפו.
משמאל – מרסיה זעירה בבית גידולה הטבעי בחולות פלמחים. צילם: אורי פרגמן-ספיר ©
לצפייה מיטבית – לחצו על התמונות

שמירת טבע

מרסיה זעירה היא דוגמא לצמח בסכנת הכחדה שכנראה גדל בעוד אתרים מלבד אלה שתועדו, אך ייתכן שבגלל שאיננו בולט לא נצפה ותועד במידה מספקת באופן המשקף את תפוצתו הממשית. בניגוד למינים "אדומים" יפי פריחה שקל להסביר לציבור את הצורך בהגנתם, קשה לתרץ לציבור הרחב את הסיבות לשימור של צמח כל כך קטן ולא מרשים ושאין לו כל חשיבות אחרת ברורה. ואולם, יש לזכור כי הסיבה למאמצי שימור של מין צמח איננה רק האטרקטיביות של הצמח לאדם אלא היותו חלק מהצמחייה הטבעית של ישראל ומהמגוון הביולוגי שלה. כמו כן, סכנת ההכחדה של האוכלוסיות גדולה משום שתפוצתו מוגבלת למערכת האקולוגית הייחודית של חולות מישור חוף הנתונה לאיומי הפרעה והרס מוחשיים (שמידע, פולק ופרגמן-ספיר, 2011).
מציאה זו היא דוגמה נוספת למידת החשיבות של שימור אתרים, ולו גם נקודתיים, בתחומי יישובים עירוניים במסגרת של טיפוח טבע עירוני. **מרסיה זעירה** מצטרפת ל**דרדר נמוך** כצמח אדום שני שעדיין שורד בתחומי השטח העירוני של תל אביב-יפו. חשוב לנטר את ה**מרסיה** ה**זעירה** גם באותם השטחים בחולות חולון המיועדים לאתר טבע עירוני.
מומלץ לסקור מגרשים נטושים וגינות בדרום תל אביב וביפו על מנת למצוא את ה**מרסיה** ה**זעירה** בעוד אתרים חוליים, וכן ולסקור שוב ביסודיות אתרי חולות ושטחי בור גם בערים הסמוכות.

ספרות:

שמידע א פולק ג ופרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום – צמחים בסכנת הכחדה בישראל. כרך ב'. הוצאת רשות הטבע והגנים.

———————————————————————————

Marhold K 2011 Brassicaceae. – In: Euro+Med Plantbase – the information resource for Euro-Mediterranean plant diversity. http://ww2.bgbm.org/EuroPlusMed/PTaxonDetail.asp?NameCache=Maresia%20pulchella&PTRefFk=7200000

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: פרגמן-ספיר א 2015 אתר חדש של מרסיה זעירה בתל-אביב-יפו, כתב-עת "כלנית" מספר 2.
https://www.kalanit.org.il/?p=5282

עוד בכלנית על מרסיה

מרסיה יפהפייה – פורחת בחולות מישור החוף (דצמבר 2015)

עוד בכלנית על צמחים אדומים בתל-אביב

דרדר נמוך – מין אדום הגדל בר בתחומי העיר תל-אביב
